

DAHÛRANDINA ÇÎROKA “EHMEDÊ ZEYDAN” LI GOR RÊBAZA MORFOLOJÎK A VLADIMIR PROPP

ANALYSIS OF THE “EHMEDE ZEYDAN” TALE WITHIN THE FRAMEWORK OF THE PROPP’S MORPHOLOGICAL METHOD

Ruken ÇALIŞTIRAN*

Kurte

Çîrokên gelêrî di edebiyata kurdî ya gelêrî de xwedî cihêkî girîng in. Çîrok di veguheştina ziman, çand, dîrok, bîr û bawerî û bastanê de amûreke xurt e. Lewma ev qad ji bo lêkoleran xezneyeke bêhempa ne. Di kovara Hawarê de hejmareke zêde çîrokên gelêrî hatine weşandin û bi taybet ev kovar di warê çîrokên derasayî de jî gelekî dewlemend e. Nemaze çîroka derasayî ya bi navê *Ehmedê Zeydan*, hem ji aliyê hêmanên derasayî ve gelekî dewlemend e, hem jî di hûnandina bûyeran de çîrokeke kompleks e. “Rêbaza Morfolojîk” a Vladimir Propp di warê dahûrandina çîrokan de gelek navdar e. Di vê rêbazê de Propp sî û yek fonksiyonên lehengên çîrokan tespît kirine û çîrokên derasayî li gor van fonksiyonan senifandine. Di vê xebatê de bi awayekî zanistî bi rêbazeke li cihanê hatiye pejirandin çîrokeke kurdî ya derasayî ew dê bê dahûrîn. Bi vê xebatê ve em dê hewl bidin ka gelo ev rêbaza Morfolojîk a Propp li ser çîrokeke kurdî ya derasayî ji aliyê teşe û hûnandinê ve dikare bîn tatbîq kirin an na?

Bêjeyên Sereke: Çîrok, Hawar, Propp, Rêbaza Morfolojîk

Abstract

Folk tales have an important place in Kurdish literature. Folk tales is a powerful tool in the transfer of language, culture, history, beliefs and traditions. This is why this field is a unique treasure for researchers. Many folk tales have been published in Hawar magazine. This magazine is very rich in fairy tales. Especially the fairy tale “Ehmede Zeydan” is very rich in terms of extraordinary elements. This tale also has a complex structure. Propp’s “Morphological method” is well known in fairy tale analysis. In this study, a Kurdish fairy tale is going

* Xwendekara doktorayê, Zanîngeha Dicleyê, Beşa Çand û Zimanê Kurdî, rukencalistiran@gmail.com

to be analyzed scientifically with a method which accepted in the world. With this study, we will try to determine whether the Propp method can be applied to a Kurdish fairy tale in term of form and content.

Keywords: Tales, Hawar, Propp, Morfological Metod

Özet

Halk masalları Kürt Edebiyatı'nda önemli bir yere sahiptir. Masal dil, kültür, tarih, inanç ve geleneklerin aktarımında güçlü bir araçtır. Bundandır ki bu alan araştırmacılar için eşsiz bir hazinedir. Hawar dergisinde birçok halk masalı yayınlanmış ve bu dergi özellikle olağanüstü masallar açısından oldukça zengindir.

Bilhassa *Ehmedê Zeydan* adlı masal hem olağanüstü unsurlar açısından oldukça zengin hem de olay örgüsü bakımından kompleks bir masaldır. Vladimir Propp'un "Morfolojik Metodu" masal çözümleme alanında oldukça tanınmıştır. Bu metotta Propp masal kahramanlarının otuz bir fonksiyonu tespit etmiş ve olağanüstü masalları bu fonksiyonlara göre sınıflandırmıştır. Bu çalışmada bilimsel bir şekilde, dünyada kabul görmüş bir metodla bir olağanüstü Kürt masalı çözümlenecektir. Bu çalışmayla Propp metodunun bir olağanüstü Kürt masalına şekil ve olay örgüsü bakımından uygulanıp uygulanamayacağını tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Masal, Hawar, Propp, Morfolojik metod

DESTPÊK

Çîrokên gelêrî xwedî paşxaneyêke pir kevn in. Ji dîroka mirovatîyê û vir ve hene û her dem li her derê di nava gel de hebûna xwe didomînin. Ew, raman û hêstên mirovan yê hevpar temsîl dikin. Çîrok, di nav vegotinên gelêrî de xwedî cihekî esasî ne û nimûneyên pêşî yê folklorî ne. Çîrok nimûneyên vegotinên gelêrî ne û xeyalî an çêkirî ne. Bi gelemperî cih didin bûyerên derasayî û car caran jî heyberên derasayî yê wek cin, perî, hût, ejderha û hwd. Bûyerên wê piranîn li dem û cihekî nediyar (welatên çîrokan) diqewimin, bi awayekî devkî didomin û ji nîşkekî vediguhêzin nîşên din. Di nav çîrokan de şopên çand, bîr û baweriyên gel hene. Bi gotinên qalibgirtî (formelan) dest pê dikin û diqedin, bi gelemperî ji aliyê çîrokbêjan tî veguhastin (Çalıştıran, 2015:1). (Çalıştıran, 2015:7).

Her wiha çîrokên gelêrî di edebiyata kurdî ya gelêrî de jî xwedî cihekî girîng in. Di veguestina ziman, çand, dîrok, bîr û bawerî û bastanê de çavkaniyên sereke ne. Ev cure di analîz û şîroveya ziman, dîrok û çanda kurdî de amûreke xurt e. Lewma ji bo lêkoleran xezneyêke bêhempa ne. Ji ber wî lekolerên kurd gelek caran berê xwe dane vê qadê. Kesên mîna Heciyê Cindî, Emînê Evdal, Ordixan û Celîlê Celîl, Mehmet Oncu, Zinarê Xamo, Hilmi Akyol, M. Emîn Bozarlan, Ramazan Pertev, Zeynelabidîn Zinar û hwd. xebatên xwe li ser vê cureya edebî kirine. Di qada akademîk de jî di wî warî de hin tez û gotar hatine amade kirin. Bi sedan çîrokên kurdî di kovar û rojnameyên kurdî de hatine weşandin. Digel van xebatan di warê lêkolîn û analîzê de çîrokên kurdî yê gelêrî qadeke xam in. Pêdivî bi gelek xebatên

zanistî hene da ku çîrokên kurdî bi awayekî zanistî bîn nirxandin. Bi vî awayî nirx û taybetmendiyên çîrokên kurdî derkevin holê. Ji ber vî me jî di vê xebatê de mijara xwe ji cureya çîrokan bi taybet jî ji çîrokên derasayî hilbijart.

Wekî me got, bi sedan çîrokên kurdî di kovar û rojnameyên kurdî de hatine weşandin. Di vî warî de kovara Hawarê nimûneyeke baş e. Di nav rûpelên *Hawarê* de cihekî fireh ji bo edebiyata gelêrî hatiye veqetandin. Di vê weşanê de hejmareke zêde ji berhemên folklorê kurdî hatine weşandin. Di nav van berhemên çîrokên gelêrî xwedî hejmareke zêde ne û bi taybet ev kovar di warê çîrokên derasayî de jî gelekî dewlemend e. Nemaze çîroka bi navê *Ehmedê Zeydan*, hem ji aliyê hêmanên derasayî ve gelekî dewlemend e, hem jî di hunandina bûyeran de çîrokeke kompleks e. Ji ber van taybetiyan ji bo xebata xwe me ev çîrok hilbijart.

Her çend çîrok bi piranî wekî berhemên kêfxweşker bîn zanîn jî çavkaniyên wê bîr, bawerî û çanda gel in. Lêkolerên çîrokan di çîrokan de li dû şopên van hêmana ne. Ji ber vî di warê lêkolîn û dahûrandinê de gelek xebat li ser vê cûreya edebî hatine kirin.

Ji sedsala XIX. û vir ve çîrokan, bala gelek zanyar û lêkolerên folklorê kişandine. Xebatên pêşî yên li ser çîrokan ji aliyê Birayên Grimm -ku wekî avakerên vê qadê tîr pejirandin- hatine kirin. Birayên Grimm gund bi gund geriyane û çîrokên di nav gel de tomar kirine. Ev çîrok li Almaniyayê di 1812an de bi navê *Kinder und Hausmarchen* weşandine. Lêkolînên li ser çîrokan li cihanê bi vê berhemê dest pê dikin. Piştî Grimman çîrok û çavkaniyên çîrokan bala gelek lêkoleran kişandine. Û bi vê pêwendiyê di sedsala XX. de arşîveke berfireh li ser lêkolînên çîrokan peyda bûye. Kesên mîna Sokolov, Arnold Van Genep, Max Muller, Richer M. Dorson bi awayekî berfireh li ser pênase, taybetmendî û binyada çîrokan rawestiyane. Zanyarên mîna Kaarle û Julius Krohn, Antti Arne, Stith Thompson, Axel Olrik, Wundt, Sigmund Freud, Johann Georg von Hahn, Otto Rank, Lord Raglan, Eric Hobsbawm, Carl Justav Jung, Levi Strauss û Vladimir Propp li ser teorî û rêbazên lêkolînê yên çîrokan lêkolînên girîng kirine.

Di vî warî de hin “Teorî û Rêbazên Lêkolînê” yên hatine qebûl kirin ev in: Teoriya Dîrokî-Erdnîgarî, Teoriya Dîrokî-Nuavakirinî, Teoriya Îdeolojîk, Teoriya Fonksiyonî (Teoriya Rêbaza Antropolojîk), Teoriya Psîko-Analîtîk (Derûnşîkarî), Teoriya Binyadî (Teoriya Morfolojîk), Teoriya Devkî-Formulayî, Teoriya Nav-Çandî (Cross-Cultural), Teoriya Gel-Çandî (Folk-Cultural), Teoriya Girse-Çandî (Mass-Cultural), Teoriya Nîvkadî (Hemispheric), Teoriya Kontekstî (Contextual) (ji bo agahiyên berfireh bnr. Dorson, 2017: 35, 110).

“Rêbaza Morfolojîk” (Teoriya Binyadî) a Vladimir Propp di vî warî de gelek navdar e. Propp di vê xebatê de binyada çîrokên derasayî diyar dike û çîrokan li gor fonksiyona

lehangen vedikolîne. Di encamê de binyadeke formal derdikeve holê. Di vê xebatê de em dê çîrokeke kurdî di çerçoveya rêbaza Morfolojîk de dahurînin û li gor sî û yek fonksiyonên ku Propp di pirtûka xwe ya "Morfolojiya Çîrokan" de lêhûrbûye destnîşan bikin.

1. Rêbaza Morfolojîk (Teoriya Binyadî)

Di bingeha rêbazên binyadgeriyê de xebatên zimanzaniyê hene. Ew bêtir li ser taybetiyên bingehîn ên binyada metnan disekin. Binyadgerîparêz, pêşî li herêmeke diyar an li ser komekê vegotin û lêkolînan dikin. Piştî binyadeke derdikeve holê. Ew vê binyadê dixin teşeya formulêkê û di asta cihangîştî de bi kar tînin. Yanî bi gotineke din, ew "rêzimana afirandinên edebiyata gelêrî" çê dikin. Rêbazên binyadgeriyê yên ku jînenîgariya leheng tehlîl dikin ji aliyê kesên wek Johann Georg von Hahn, Otto Rank, Lord Raglan, Eric Hobsbawm hatine ceribandin. Di vê rêbazê de taybetiyên leheng tên diyarkirin. Rêbaza "tehlîla binyadgeriyê ya çîrokan" a Vladimir Propp di vî warî de gelek navdar e. Ev rêbaz wek "Rêbaza Morfolojîk" jî tê binavkirin. Li gorî Propp, kok û dîroka çîrokê zêde ne girîng e. Propp li ser taybetiya fonksiyonî ya çîrokan sekiniye. Ji dêvla tehlîlên diyakronîk, wî vekolîneke binyadî ya senkronîk pêşniyaz kiriye (Yıldırım, Pertev, Arslan, 2013: 47-48).

V. Propp, bi vê rêbaza xwe, ji hêla dîrokîyane ya çîrokan zêdetir, hewl dide ku hemû hêlên kokena/etîmolojîk a dîrokî ya çîrokan dîne ber xwe û li ser guherînên serdemî yên çîrokê bixebite. Ew bi vê rêbaza xwe, li ser guherînên ku çîrokek, di nav pêvajoya xwe ya serdemekê da rast lê hatîye hûr û kûr dibe. Bi raveyêke din li şûna *tehlîla diyakronîk*, ew wê *tehlîla senkronîk* ku hêmanên çîrokê, di nav beşeke serdemekê da digire destî pêşniyaz dike. V. Propp, ji parçeyên çîrokê dest pê dike û ber bi giştîya wê ve diçe û lê dikole, bê ka binyada wê çawa ye (Ayhan, 2019:22). Propp di pêşniyaza xwe de dibêje ku em dikarin metnên çîrokan li gorî binyada wan bidin ber hev. Di çîrokan de kes û hawir hêmanên guherbar in. Lê aksiyonên lehengên çîrokan dişibin hev. Ji ber vê lehengên çîrokan biguherin jî fonksiyon mîna xwe dimînin. Her wiha rêzkirina van fonksiyonan jî di çîrokan de bi taybetî di çîrokên derasayî de wek hev in. Lewre fonksiyon di çîrokan de hêmanên eslî û sabît in. Ji ber vê fonksiyon perçeyên bingehîn ên çîrokê ne. A pêkan ew e ku çîrok li gor fonksiyonan bê lêkolîn û yên dişibin hev wek heman *tîp* bîn pejirandin (Çalışıran, 2015:31). Lewra gava lehengên çîrokê biguherin jî, ji ber ku hejmara tevger, an fonksiyonên her lehengekî sînorkirî ye fonksiyon, ji çîrokekê tê veguhastin bo çîrokeke din. Bi derbirîneke din heman tevger, ji aliyê lehengên cîya cîya ve tên îcrakirin (Ayhan, 2019:23). Propp ji lehengên vegotinê bêtir bala xwe daye fonksiyon an jî rengê hatina cem hev a pasajên vegotîneke gelêrî (Hikmet, 2016:65).

Rêbaza Propp li ser du bingehan ava bûye. Yek jê “fonksiyon” ya din “rol” e. Li gorî wî fonksiyon perçeyên bingehîn ên çîrokê ne. Jimareya fonksiyonên di çîrokan de sî û yek in û ji vê zêdetir nabin. Karakterên çîrokan jî xwediyê heft rolan in: “neyar (xaîn), bexşger, alîkar, prenses, fesad, leheng û lehengê derewîn”. Ji van rolan her yekê, tevgerên diyar ên ku ji fonksiyonan pêk tên, bi cî tînin. Propp dema ku çîrokekê vedikolîne, du cureyên pênaseya binyadî yên çîrokê diyar dike. Yek jê li gorî rêzkirina fonksiyonan e, ya duyem jî li gorî lîstina rolan a heftkesan e (Propp, 2013: 47-48). “Fonksiyon” ji bo wî di çîrokên derasa de têgiha herî watedar e ku mirov dikare avahîya çîrokê li ser wê bide rûniştandin (Hikmet, 2016:72).

Li gorî Propp aksiyonên lehengan mîna hev in. Ji ber vê lehengên çîrokan biguherin ji fonksiyon mîna xwe dimînin. Di çîrokan de kes û hawir hêmanên guherbar in, lê fonksiyon, eslî û sabît in. Li gorî Propp di çîrokan de çar hêman hene ku alîkarê fonksiyonan e;

1. Hêmanên ku bûyeran pev girê didin,
2. Armanç û sedemên bizavan,
3. Awayê derketina holê ya lehengan,
4. Wesfên lehengan (Çalıştiran, 2015:28).

Gava ku ev hêmanên alîkar bi fonksiyonan digihêjin hev binyada (structure) çîrokê derdikeve holê û çîrokê ji aliyê binyad û tîmayê ve dewlemend dike. Ji ber vê fonksiyon perçeyên bingehîn ên çîrokê ne.

Qesta Propp ji têgeha Fonksiyonê aksiyon yanî tevgera leheng, tevgera ku di nav hûnandina bûyerê de hatiye terîfkirin e. Di warê fonksiyonan de doneyên ku Propp bi destxistîye bi kurtayî bi vî awayî ne,

1. Di çîrokan de “kes” kî dibe bila bibe û fonksiyon çawa pêk tên bila pêk bînin hêmanên çîrokan ên neguherbar û domdar fonksiyonên kesan in.
2. Di çîrokên derasayî de hejmarên fonksiyonan bisînor in.
3. Rêzbûna fonksiyonan her dem mîna hev in.
4. Hemû Çîrokên derasayî li gorî binyada xwe bi heman cureyê ve tên girêdan (Propp, 2011: 24-26).

Propp di sala 1928an de sed çîrokên rûsî yên derasayî li gorî morfolojiya wan vedikolîne û disenifîne û ev xebat di senifandina çîrokan de deriyekî nû vedike. Propp sî û yek fonksiyonên lehengê çîrokan tespît kirine û çîrokên derasayî li gor van fonksiyonan senifandine. Wî ev senifandin bi gelemperî li ser çîrokên derasayî tetbîq kirine.

31 fonksiyonên Propp ev in: (Keskin, 2019: 333-343)

1. Ji endamên malbatê yek an jî cendek ji wan wediqetin. (*dûrketin*, sembol β)

2. Qedexeyek derdikeve pêşiya leheng(an). (*qedexekirin*, sembol γ)
3. Leheng qedexeyê îhlal dike. (*ihlalkirin*, sembol δ)
4. Neyar hewl dide agahiyan bi dest bixe. (*lêgerîn*, sembol ϵ)
5. Neyar derbarê mexdûr/leheng(an) de agahiyan bi dest dixê. (*bidestxistin*, sembol ζ)
6. Neyar ji bo ku mal an milkên wan bistîne, hewl dide mexdûr/leheng bixapîne. (*fenûfut*, sembol η)
7. Mexdûr/Leheng dixapîn û bêhay hevkarîya sûcê dikin. (*hevkarîya sûcê*, sembol θ)
8. Neyar qûrban(an) an jî yek ji endamên malbatê diêşîne yan jî birîndar dike. (*xirabî*, sembol A)
- “8a”. yek ji endamên malbatê yan tune ye yan jî tiştêkî dixwaze. (*kêmasî*, sembol α)
9. Xeberên bêsiûdî yan jî kêmasiyê belav dibin, lêheng dibe mixetabê daxwaz/fermanê û destûra leheng(an) ji bo çûyîn an jî peyamşandinê heye. (*navbeynkarî, danîna têkiliyê*, sembol B)
10. Leheng biryar didin an jî qebûl dikin ku li hemberî neyar(an) tekoşînê bikin. (*destpêka tekoşînê*, sembol C)
11. Leheng ji mal vediqete. (*birêketin*, sembol $\uparrow$)
12. Leheng rastî ezmûn, pirsîyar, êrîş û hwd. tên ku rê li ber gihîştina nûner an jî alîkarê sêhrbaziye vedike. (*xêrxaz-yekem fonksiyona xêrxaz(an)*, sembol D)
13. Leheng li hember tevgerên xêrxwaz bertek dide. (*berteka leheng*, sembol E)
14. Leheng bikaranîna objeya sêhrbaziye bi dest dixê. (*bidestxistina objeya sêhrbaziye*, sembol F)
15. Leheng vedigûhêze, digihêje an jî diajo heta derdora tiştê ku lê digerin. (*veguhastin, rêberî*, sembol G)
16. Leheng û neyar rasterast pev diçin. (*têkoşîn*, sembol H)
17. Leheng nîşaneke taybet distîne. (*daxkirin*, sembol I)
18. Neyar têk diçe. (*serfirazî*, sembol J)
19. Bêsiûdiya ewil yan jî kêmasî tesfiye dibe. (*tasfiye*, sembol K)
20. Leheng vedigere. (*veger*, sembol $\downarrow$)
21. Leheng tê(n) şopandin. (*şopandin*, sembol Pr)
22. Leheng tê rizgarkirin. (*rizgarkirin*, sembol Rs)
23. Leheng bêyî ku bê nasîn digihêje mala xwe an jî welatekî din. (*gihîştina nasnekirî*, sembol O)
24. Lehengê qelp îdiayên bêbingeh dide pêş. (*îdiayên bêbingeh*, sembol L)

25. Peywireke zehmet ji leheng re tê pêşniyazkirin. (*peywira zahmet*, sembol M)
26. Çareserî. (*çareserî*, sembol N)
27. Nasnameya leheng derdikeve holê. (*nasîn*, sembol Q)
28. Nasnameya neyar an jî lehengê qelp derdikeve holê. (*teşhîr*, sembol Ex)
29. Leheng bi awayekî nû xuya dike. (*guherîna fizîkî*, sembol T)
30. Lehengê qelp an jî neyar tê cezakirin. (*ceza*, sembol U)
31. Leheng dizewice û radikêşe ser text. (*dawet*, sembol W)”

Propp di çîrokan de 31 fonksiyon tespît kirine. Dema ku ev fonksiyon li pey hev tîrên rêzkirin, tê dîtin ku her fonksiyon bi ya berî xwe ve ji aliyê mantiqî û estetîkî ve girêdayî ye. Li gor Propp di çîrokê de ne pewist e ku her sî û yek fonksiyon hebin lê digel vê rêza fonksiyona naguhere (Demir, 2016:19). Her wiha ev sî û yek fonksiyonên ku V. Propp destnîşankirine bi gelek binbeşan ji hev vediqetin (Propp, 2011:140-146).

Propp, ji bo her fonksiyona ku di çîrokan da tesbît kirîye, herfek û nîşaneyek destnîşan kirîye û her fonksiyonekê bi tîgeheke razber/zihnî derbirîye û di nav çarçoveya vê tîgehê da wî, fonksiyon pênase kirîye. Wî tîgehên mîna feqîr, veqetîn, qedexeyî û bînpêkirina qedexeyê ku tîgehên sembolîk in, bi herfek û reqemekê sembolîze kirine (Ayhan, 2019:23).

Piştî ravekirina fonksiyonan Propp pênaseya çîrokên derasayî dide. Propp dibêje ku “bi awayê nêrîna morfolojîk her rûdana ku bi xirabiyekê (A) yan jî bi kêmasiyekê (a) destpêdike û ji erkên navborî derbasdibe û bi encama zewaç (W) an dabînkirina kêmasiyê biqede em dikarin wî metnî wek çîrokeke derasayî binav bikin. Ev rûdan wek "rêzebûyeran" (séquence) tîrên binavkirin. Di çîrokekê de dibe ku tenê bûyereke hebe di heman demê de dibe ku çîrokek ji rêzebûyeran jî pêk bên. Divê lêkoler berî dahûrandina metnî diyar bike ku ev metnî ji çend bûyeran pêk tîrên (Propp, 2011: 93-97).

2. Kurteya Çîroka Ehmedê Zeydan – (HAWAR- j.26, r. 4)

Ehmedê Zeydan li diwana mîr rûniştîye.

Mîr jê re dibêje ku serê min diêşe ji min re selfekê vebêje ku ez werim ser hemdê xwe.

Bi daxwaza mîr Ehmedê Zeydan selfekê wedibêje.

"Rojekê Ehmedê Zeydan tê malê ku jina wî ya li ber dilê wî ezîz zika pişt diqulibe.

Ehmedê Zeydan dipirse ku “çi li te qewimiye?

Jinik dibêje ez bêhal im û dilê mi diçê goştê pezkovî.

Ehmedê Zeydan rahiştîye tifenga xwe û çûye nêçirê.

Li vî diyarî, li vê newalê, digere û pezkoviyakî dikuje.

Lê dibe şev. Dikeve şikeftê û agirekî vêdixê û li ber êgir rûdine.

Dehbek ji devê şikeftê xuya dibe û tê li hemberî wî rûdine.

Ehmedê Zeydan ji ber radibe ser xwe, cih didê, lê ew nayê ser cihê wî, li hemberî wî rûdine.

Ehmedê Zeydan qelin dide dest, qelina wî nagire, slav dike, slava wî nagire, goştê biraştî li ser nênan didê, ji dest wî nagire.

Şev dikeve nîvêşev, Dehbe bixew ve diçe. Ehmedê Zeydan kesaxê xwe li ser goştê pezkovî werdike û radihêje tîfinga xwe, li paşiya şikeftê xwe vedişêre.

Dehbe şiyar dibe û êrişî kesaxê dike ku Ehmedê Zeydan bikuje. Lê ew fêma dike ku Ehmedê Zeydan ne di bin kesaxê de ye. Carekê li paşiya şikeftê dinêre û êrişî Ehmedê Zeydan dike. Ehmedê Zeydan tîfingê bera Dehbeyê dide. Dehbe bi kûzîn ji devê şikeftê derdikeve, diçe."

Ehmedê Zeydan dibêje ku "Ya mîrê mi, mi digo ez Ehmedê Zeydan im, û mîr di ser mi re nînin. Bi serê mîr ji tîrsa wê şevê kezêbê dilê mi qetiya.

Mîr dibêje, piçkî serê mi rahet bû,

Ehmedê Zeydan berdewamî vegotina çîrokê ji mîr dike.

"Carekê ve du xort tîna şikeftê. Ji Ehmedê Zeydan re dibêjin ku "Ya Ehmedê Zeydan çi heqê te hebû te diya me kuşt?"

Û rahiştine çepê wî, wî dibin civatekê ku nêzîkiya sêsed mîr tê de rûniştine, û dudo li ser textekî rûniştine."

Ehmedê Zeydan ji mîr dibêje ku "di nava van zilama da yek jê bi serê mîr heta niha jî ez dibêjim eyn tu bûyî"

"Ew ji Ehmedê Zeydan dipirsin ku çima ew derb li diya wan xistiye.

Ehmedê Zeydan bûyera di navbera wî û diya wan de qewimiyê ji wan re vedibêje.

Ê ku di rex de rûniştî devê xwe dike guhê kurê mîrê cinan û dipispise."

Ehmedê Zeydan ji Mîr re dibêje ku "Heta niha jî ez dibêjim ewê di rex de rûniştî tu bûyî."

"Ew ji diya xwe sewal dîkin diya wan dibêje "kêm dibêje û zêde nabêje".

Têdigihêjin ku xayintî ji diya wan e.

Ehmedê Zeydan dibexşînin."

Ehmedê Zeydan her dibêje, "Ewê di rex de bi serê mîr eyn tu bûyî."

"Kurê mîrê cina, ê li ser text rûniştî dibêje ku Ehmedê Zeydan ev tiştê hate serê te timam ji destê jina te hatî serê te. Guhê xwe bide mi, ji te re bibêjim.

Kurê Mîrê Cinan çîroka xwe vedibêje.

Jineke Kurê Mîrê Cinan hebûye ku wî nîv saetê nedîtiya sebra wî nedihat

Rojekê hatiye mal ku jina wî bê hal e.

Jinikê gotiye "ez gelekî nexweş im. dilê mi diçe goştê teyrê tawûs."

Lê teyrê tawûs cem dijminê wî ye û di cihekî asê de ye û wan bin zikê erdê ji mêra ji hev tije kirine.

Kurê Mîrê Cinan difire diçe devê xaniyê ku teyrê tawûs têdeye.

Li devê xênî ew dibîne ku va ye diya wî rûniştî û pîreka wî rûniştî û her di kurê wî ew jî li hundir rûniştîne û teyrê tawûs li ser refikê ye.

Kurê Mîrê Cinan dibihîze ku diya wî dibêje:

– Mal ava ev kurê min natebitê, dil ketiye jina kurê cina û îşev careke di çû û ez ditirsim rojekê di vê riyê de bê kuştin.

Kurê Mîrê Cinan li Ehmedê Zeydan vedigere û dibêje ku “Ya Ehmedê Zeydan guhê xwe bide ser min tiştê hatî serê mi, li xwe çetin megire, tu ji mi ne mezintir î.”

Wextê diya wî wîsa dibêje Kurê Mîrê Cinan tê digihêje ku dilê kurê wê ketiye jina wî.

Ew dibihure hundir û her di kurik, jina wî û diya wî, her sê carekê bi ser hev de hûr hûr dike.

Kurê Mîrê Cinan rahiştiye teyrê tawûs, kiriye paşla xwe û firiyaye.

Kurê Mîrê Cinan gava hatiye nivê rê li yarê jina xwe rast hatiye.

Kurê Mîrê Cinan serê wî jê dike û dike paşla xwe.

Kurê Mîrê Cinan hatiye cem jina xwe.

Ew teyrê tawûs li ber jina xwe datîne û serê yarê wê ji paşla xwe derdixe li ber wê datîne.

Jina wî têdigihêje ku wî xayintiya wê fêm kiriye. bexşandina xwe dixwaze.

Kurê Mîrê Cinan şûrê xwe dikişîne û jina xwe dikuje.

Kurê Mîrê Cinan ji Ehmedê Zeydan dibêje ku “Dê Ehmedê Zeydan ez dibînim tu gelekî diqehirî, ev tişt timam jina te bi serê te kir.””

Ehmedê Zeydan ji mîr dibêje ku “Ya mîrê mi, bi eniya mîr ewê di rex kurê cina de ser text rûniştî, heta niha ez dibêm eyn tu bûyî.”

"Ehmedê Zeydan ji Kurê Mîrê Cinan dibêje ku divê ez herim mal.

Kurê Mîrê Cinan emr dike, radihêlin çepê wî û wî davêjin pişt xaniyê wî.

Ehmedê Zeydan di quleka devê xwenî de li hindirû dimeyîne. Jina wî xwe xemilandiye, çavê xwe kil kiriye û wî dît ku xortek jî di hundir de bûye.

Ehmedê Zeydan êrişî wan dike, jina wî û dostê wê jî êrişî dikin û dixwazin Ehmedê Zeydan bikujin.

Ehmedê Zeydan jina xwe û mêrik di ser hev de dikuje, hûr hûr dike. Laşê wê û ê mêrik tevda dike xirarekî mûwî û bi şerîtekî peve dişidîne û dike binê erdê."

Mîr dibêje ku serê mi bi selfa te rahet bû. Enterikî li Ehmedê Zeydan dike.

Mîr dibêje ku ya Ehmedê Zeydan wê rojê li ser text, di rex Kurê Mîrê Cina de rûniştî ez bi xwe bûm û ne ji min bana wê rojê te bikirana piçk û parî.

Mîr ji zavayê Mîrê Cina, Mîrê Botan Mihemed Begê Nêçîrvan bû.

Xwediyê Hawarê

3. Dahûrandina Çîroka Ehmedê Zeydan

Di vê beşê de em dê fonksiyonên kesan li gor pergala çîrokê rêzbikin. Ji bo her fonksiyonan em dê van sê qaîdeyan bişopînin:

- 1- Bi awayekî kurt teswîrkirina aksiyona ku bûye mijara fonksiyonê
- 2- Pênaseyeke kurt
- 3- Ji bo diyarkirina fonksiyonê remzek/sembolik (Propp, 2011:28).

Di serê çîrokê de bi gelemperî despêkek heye. Ev despêk ne wek fonksiyon wek hêmanek morfolojîk tê qebûlkin. Di vê astê de endamên malbatê tên rêzkirin an nasandina leheng tê kirin. Sembola wê bi vî awayî ye: “α” (Propp, 2011: 29).

Digel 31 fonksiyonan Propp hêmanên nefêmbar bi sembola “Y”yê nîşan daye, ji bo pevgerîdana aksiyonan ku me wek “gehînek” bi nav kir ku Propp sembola “ş” bikar aniye, ji bo bi sedemkirina fonksiyonê ku me bêjeya “motîvasyon”ê bikar anî û me sembola wê jî wekî “mtv” nîşan da. Her wiha fonksiyon bi awayekî “Erênî” encam bide me li kêleka sembola fonksiyonê “Erênî” nivisand (Propp, 2011: 147).

Çîroka *Ehmedê Zeydan* çîrokeke kompleks e ku ji çar bûyeran pêk tê. Li gor Propp çîrokên ku ji rêzebûyeran pêktên ên mîna çîroka *Ehmedê Zeydan* çîrokên girîft in. Ev çîrok li çar dem û cihên cuda, ji aliyê lehengên cuda, bi rêzebûyerên cuda hatiye hûnandin. Her wiha di vê çîrokê de du serleheng hene. Her bûyer bi serê xwe wekî çîrokekê hatiye hûnandin. Ev çîrok ji aliyê vegotinê û taybetiyên fonksiyonan ewqas dewlemende ku her bûyer bi serê xwe mîna çîrokekê dikarin bên vegotin.

Em dê çîroka xwe li gor 31 taybetî û binbeşên¹ ku me tesbîtkiriye dahurînin.

Bûyer 1

Leheng: Ehmedê Zeydan û Mîr (Mîr zavayê Mîrê Cina, Mîrê Botan Mihemed Begê Nêçîrvan)

Cih: Diwana Mîr

¹ Ji bo binbeşan bnr.

- Vladimir Propp, *Masalın Biçimbilimi*, wer. Mehmet Rıfat, Sema Rıfat, weş. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, çap. 2, İstanbul, 2011, r. 140-146
- Necat Keskin, *Folklor û Edebiyata Gelêrî*, Avesta, Stembol, 2019, r. 333-343

Dem: Dema Mîrê Botan Mihemed Begê Nêçirvan

- 1- Ehmedê Zeydan û Mîr li dîwana Mîr rûniştine. (destpêk - ∞)
- 2- Serê Mîr diêşe. Mîr daxwaz dike ku Ehmedê Zeydan selfekê jê re vebêje. (peywira dijwar- M)
- 3- Ehmedê Zeydan çîroka xwe vedibêje. (bi cih anîna peywira dijwar - N)
- 4- Di çîrokê de yekî li civata Mîrê Cinan rûniştiye wekî Mîr e. (hêmanên nefêmbar - Y)
- 5- Piştî vegotina çîrokê serê mîr baş dibe. Mîr enterîkî diyarî Ehmedê Zeydan dike. (xelatkirin - W^0)
- 6- Mîr dibêje ku yê li civata Mîrê Cinan rûniştîbû ez bi xwe bûm. Ne ji min ba wan ê te çênî çênî bikira. (beyî ku xwestina alîkariyê xizmeta alîkar - f^9)

Bûyer 1

Gava ku fonksiyonên bûyera I. tên ba hev du ev formul derdikeve holê.

$$\propto M Y N W^0 f^9$$

Bûyer II

Leheng: Ehmedê Zeydan, jina wî, dostê jina wî, Dehbe, Mîrê Cina, Kurê Mîrê Cinan, Mîr.

Cih: mala Ehmedê Zeydan, daristan, şikeft, civata Mîrê Cina.

Dem: Rojek

- 1- Ehmedê Zeydan diçe malê ku jina wî bêhal e. (destpêk - ∞)
- 2- Daxwaza jina wî goştê pezkoviyê ye. (kêmasiya tiştêkî balkêş a^3)
- 3- Pezkovî li daristanek bi xeter dijî. (gehînek §)
- 4- Ehmedê Zeydan diçe nêçîrê. (ji malê çuyin û despêka lêgerînê $C^{\uparrow}$)
- 5- Ehmedê Zeydan pezkovî dikûje. (vegirtina tiştê ku lê digerin-Nêçîr K^7)
- 6- Ji ber ku dibe şev ew dikeve şikeftê. (motîvasyon Mtv.)
- 7- Ehmedê Zeydan li şikeftê li Dehbeyê rast tê. (gehînek §)
- 8- Dehbe erîşî Ehmedê Zeydan dike. (bi neyar re pevçûn H)
- 9- Ehmedê Zeydan Dehbeyê birîndar dike. (serfirazî-neyar di pevçûne têk diçe J^1)
- 10- Destê sibehê du kurê Dehbeyê tên şikeftê Ehmedê Zeydan dibin welatê cinan. (birina leheng B^5)

Bûyer II Gava ku fonksiyonên bûyera II. tên ba hev du ev formul derdikeve holê.

$$\propto a^3 \text{ § } C \uparrow K^7 \text{ Mtv. § } H J^1 B^5$$

Bûyer III

- 11- Ew Ehmedê Zeydan tînin civata Mîrê Cinan. (gehînek §)
- 12- Di çîrokê de yekî li civata Mîrê Cinan rûniştiye wekî Mîr e. (hêmanên nefêambar - Y)
- 13- Ehmedê Zeydan bi tawana kuştina Dehbeyê tê darizandin.(silav û pirsyarî D^2)
- 14- Ehmedê Zeydan bûyerê vedibêje. (bi awayekî nazîkane bersivandina pirsan E^2 Erênî)
- 15- Tê digihêjin ku Ehmedê Zeydan bê sûç e û xayintî ji diya wan e. Kurê Mîrê Cina û Mîrê Cina Ehmedê Zeydan dibexşîne. (serkeftina azmûnê - E^1 (Erênî))
- 16- Dehbe dimire. (motîvasyon Mtv.)
- 17- Mîrê Cinan dixwaze Ehmedê Zeydan bikuje. (fermana mirinê A^{13})
- 18- Kurê Mîrê Cinan Ehmedê Zeydan ji mirinê xelas dike. (xelaskirin K^{10})
- 19- Kurê Mîrê Cinan ji Ehmedê Zeydan re dibêje ku ev bela giş ji ber jina te tê serê te û jê re serboriya xwe vedibêje. Piştî vegotina serboriyê Ehmedê Zeydan tê digihêje ku ev bela ji ber jina wî hatiye serê wî. (beyî ku xwestina alîkariyê xizmetkirina Alîkar - f^9)
- 20- Piştî vegotina çîrokê Ehmedê Zeydan ji Kurê Mîrê Cinan destûrê dixwaze ku vegere mala xwe. (Gehînek §)
- 21- Kurê Mîrê cinan destûrê dide. (destûra çûyina malê B^3)
- 22- Çeplê wî digirin û wî davîjin paş mala wî. (rêwîtiya bi rêberekî re- firandin G^1 -vegerîna leheng ↓)

Bûyer III Gava ku fonksiyonên bûyera III. tên ba hev du ev şema derdikeve holê.

$$\text{§ } Y D^2 E^2 E^1 \text{ Erênî Mtv. } A^{13} K^{10} f^9 \text{ § } B^3 G^1 \downarrow$$

Encama Bûyerên II û IIIyan

- 23- Ehmedê Zeydan li quluka xênî li jina xwe temaşe dike. (gehînek §)
- 24- Ehmedê Zeydan jina xwe û dostê wê bi hev re zêft dike. (eşkere bûyina xayintiyê/teşhîr Ex)
- 25- Ehmedê Zeydan êrişî wan dike, jina wî û dostê wê jî êrişî dikin û dixwazin Ehmedê Zeydan bikujin. (Bi neyar re pevçûn H^1)

26- Ehmedê Zeydan dostê jina xwe dike. (neyar di pevçûnê de têk diçe J^1)

27- Ehmedê Zeydan jina xwe jî dike. (cezakirin U)

Encama Bûyerên II û III

§ Ex $H^1 J^1 U$

Bûyer II III Gava ku fonksiyonên bûyerên II û III.yan tên ba hev du ev formul derdikeve holê.

$\infty a^3 \text{ § } C \uparrow K^7 \text{ Mtv. } \text{ § } H J^1 B^5 (\text{ § } Y D^2 E^2 E^1 \text{ Erênî Mtv. } A^{13} K^{10} f^9 \text{ § } B^3 G^1 \downarrow) \text{ § } Ex H^1 J^1 U$

Bûyer IV

Leheng: Kurê Mîrê Cinan, jina wî, lawê dijminê kurê Mîrê Cinan, dê, jin û her du lawê dijmin.

Cih: mala Kurê Mîrê Cinan, mala dijminê Kurê Mîrê Cinan.

Dem: Rojek

- 1- Kurê Mîrê Cinan tê malê. (destpêk - ∞)
- 2- Jina wî dibêje ku ez nexweşim û dilê min diçe goştê teyrê tawûs. (nebûna tiştêkî efsûnî a^3)
- 3- Teyrê tawûs li cem dijminê Kurê Mîrê Cinan e. (gehînek §)
- 4- Kurê Mîrê Cinan difire diçe teyrê tawûs bîne. (ji malê çuyin û despêka lêgerînê $C \uparrow$)
- 5- Kurê Mîrê Cinan li mala dijminê xwe ji diya dijmin dibihîze ku jina wî bi lawê we re ye. (eşkere bûyina xayintiyê Ex)
- 6- Kurê Mîrê Cinan wan dike û radihêje teyrê tawûs.(tiştê ku tê lêgerîn bi zordarî tê bidestxistin K^1)
- 7- Kurê Mîrê Cinan difire bê malê. (vegerîna leheng $\downarrow$)
- 8- Di rê de li dostê jina xwe rast tê. (gehînek §)

- 9- Di navbera wan de şer diqewime. (bi neyar re pevçûn H^1)
- 10- Ehmedê Zeydan dostê jina xwe dikuje. (neyar di pevçûne de têk diçe J^1)
- 11- Ehmedê Zeydan jina xwe jî dikuje. (cezakin U)

Bûyer IV Gava ku fonksiyonên bûyera IV. tên ba hev du ev formul derdikeve holê.

$$\propto a^3 \S C \uparrow \text{Ex. } K^1 \downarrow \S H^1 J^1 U$$

Li gor aksiyona lehengan bi giştî rêzkirina fonksiyonan bi vî awayî ye.

- I.** $\propto M Y N W^3 f^9$
- II.** $\propto a^3 \S C \uparrow K^7 \text{Mtv. } \S H J^1 B^5 \} f^9 \S B^3 G^1 \downarrow \S \text{Ex } H^1 J^1 U$
- III.** $\S Y D^2 E^2 E^1 \text{Erênî Mtv. } A^{13} K^{10} \} f^9 \S B^3 G^1 \downarrow \S \text{Ex } H^1 J^1 U$
- IV.** $\propto a^3 \S C \uparrow \text{Ex. } K^1 \downarrow \S H^1 J^1 U$

Li gor 31 fonksiyonên Propp Morfolojiya çîroka Ehmedê Zeydan li gor aksiyona lehengan bi vî awayî ye:

$$\propto MYN[\propto a^3 \S C \uparrow K^7 \text{Mtv.} \S H J^1 B^5 (\S Y D^2 E^2 E^1 \text{Erênî Mtv. } A^{13} K^{10} (\propto a^3 \S C \uparrow \text{Ex. } K^1 \downarrow \S H^1 J^1 U) f^9 \S B^3 G^1 \downarrow) \S \text{Ex } H^1 J^1 U] W^3 f^9$$

Gava ku hemû fonksiyon li pêy hev tê rêzkirin, tê dîtin ku her fonksiyon wek Propp jî diyar dîke bi awayekî mantiqî û estetîkî bi ya berî xwe ve girêdayî ye.

Sî û yek fonksiyonên ku Propp destnîşankirine bi gelek binbeşan ji hev vediqetin. Li gor Propp di çîrokê de ne pewist e ku her sî û yek fonksiyon hebin lê rêza wan nagûhere û hejmara fonksiyonan ji sî û yekê zêdetir nabin. Lê di vê çîrokê de rêza fonksiyona hatiye guhertin. Bo nimûne piştî fonksiyona dehan (K) fonksiyona dudan (B) cih girtiye. Mînakên bi vî awayî gelek in.

Çîroka *Ehmedê Zeydan* çîrokeke kompleks e ku ji çar bûyeran pêk tê. Li gor Propp çîrokên ku ji rêzebûyeran pêktên ên mîna çîroka *Ehmedê Zeydan* çîrokên girift in. Ev çîrok li çar dem û cihên cuda, ji aliyê lehengên cuda, bi rêzebûyerên cuda hatiye hûnandin. Her wiha di vê çîrokê de du serleheng hene. Her bûyer bi serê xwe wekî çîrokekê hatiye hûnandin. Ev çîrok ji aliyê vegotinê û taybetiyên fonksiyonan ewqas dewlemende ku her bûyer bi serê xwe mîna çîrokekê dikarin bên vegotin.

Çîroka Ehmedê Zeydan bi peywirekê (peywireke dijwar – M) destpêdike û bi xilatkirinê (W) diqede. Naveroka bûyerên II-III û IV mîna çîrokeke serbixwe bi kêmasiyakê “a” dest pê dikin û bi cezayê “U” diqedin. Ev formûla ku me bi dest xistiye li gor taybetiyên rêbaza Propp e.

Li gor tesbîten Propp di çîrokên derasayî de çalakî bi gelemperî bi terikandina malê dest pê dike. Ev rêwîtî navenda çîrokê pêk tîne. Ev awayê kompozîsyoneke pir kevn e. Vegotin bi vegeza leheng a malê yan gihaştina leheng welat an bajarekî diqede (Propp, 1998:39). Di Çîroka “Ehmedê Zeydan” de her çend destpêk bi peywireke dijwar dest pê kiribe jî ev taybetî di bûyerên II û IV. de heye. Leheng ji bo bi cih anîna daxwazeke dijwar ji malê diçe û bi cih anîna dawxazê vedigere malê.

Gava ku em li ser çîrokê hûr bibin em dê bibînin ku bûyerên II, III, IV. di navbera bûyera I. ve diqewime. Ev bûyer di nav peywira “peywireke dijwar (M)” de hatine hûnandin. Encama bûyera II û III. yek e. Yanî piştî bi rêketina leheng du bûyer diqewime û bi encamekê diqede. Her wiha bûyera çaremîn di nav bûyera III. de ji bo ku alîkar serleheng şiyar bike û nebaşiyê derxîne holê wek “vegotina serboriyakê” tê vegotin. Di vê bûyerê de alîkar dibe serleheng. Propp li ser vê taybetiyê dibêje ku gava fonksiyon biguhere dibe ku rola lehengan jî biguhere.

Di Rêbaza Morfolojîk ya V. Propp tu fonksiyon a din pûç nake. Bi gelemperî di heman rêzebûyeran de du cot fonksiyonên bi hev re girêdayî hene. Ev cote fonksiyon wiha ne: bi êrîşkar re pevçûn û serkeftina leheng (H-J), karê dijwar û bi cih anîna karê dijwar (M-N). Di çîroka Ehmedê Zeydan de ev herdu cote fonksiyon cih digire.

Di vê çîrokê de hin tevgerên lehengan li 31 fonksiyonan nehat. Li gor Propp ev rewş rewşeke awarte ye û ji bo vê rewşê Propp têgeha hêmanên nefêmbar bi sembola “Y”yê nîşan daye. Di çîroka me de jî di du fonksiyona de me ev sembol bikaranî.

Wekî me got rêbaza Propp li ser du bingehan ava bûye. Yek jê “fonksiyon” ya din “rol” e. Karakterên çîrokan jî xwediyê heft rolan in: Ev “*neyar, bexşger, alîkar, prenses, fesad, leheng û lehengê derewîn*” in. Ji van rolan her yekê, tevgerên diyar ên ku ji fonksiyonan pêk tînin, bi cî tînin. Li gor Propp ne pêwiste ku di çîrokê de her heft rol hebin. Di çîroka Ehmedê Zeydan de me çar rol tespît kir. Ev bi vî awayî ne.

Leheng(serleheng): Ehmedê Zeydan, Kurê Mîrê Cinan

Neyar: Dehbe, dostê jina Ehmedê Zeydan û dostê jina Kurê Mîrê Cinan

Alîkar: Kurê Mîrê Cinan, Mîr

Fesad: Jina Ehmedê Zeydan û jina Kurê Mîrê Cinan

ENCAM

Di encama dahûrandina morfolojîk a çîroka “Ehmedê Zeydan” de hate dîtin ku di vê çîrokê de gelek fonksiyonên Vladimir Propp di rêbaza xwe ya morfolojîk de destnîşankiriye hene.

Li gor 31 fonksiyonên Propp Morfolojiya çîroka Ehmedê Zeydan li gor aksiyona lehangana bi vî awayî ye:

$$\infty \text{MYN} [\infty a^3 \S C \uparrow K^7 \text{Mtv.} \S H J^1 B^5 (\S Y D^2 E^2 E^1 \text{Erênî Mtv.} \\ A^{13} K^{10} (\infty a^3 \S C \uparrow \text{Ex.} K^1 \downarrow \S H^1 J^1 U) f^9 \S B^3 G^1 \downarrow) \S \text{Ex} H^1 J^1 U] W^3 f^9$$

Wekî me got rêbaza Propp li ser du bingehan ava bûye. Yek jê “fonksiyon” ya din “rol” e. Karakterên çîrokan jî xwediyê heft rolan in: Ev “*neyar, bexşger, alîkar, prenses, fesad, lehang û lehangê derewîn*” in. Ji van rolan her yekê, tevgerên diyar ên ku ji fonksiyonan pêk tên, bi cî tînin. Li gor Propp ne pêwist e ku di çîrokê de her heft rol hebin. Di çîroka Ehmedê Zeydan de me çar rol tespît kirin ku ev “*lehang, neyar, alîkar û fesad*” in.

Wekî encam rêbaza Propp a ku çîrokan ji aliyê morfolojîk disenifîne rêbazeke girîng û zanistî ye û di ser çîrokên kurdî yê derasayî jî dikare bê tatbîq kirin.

Çavkanî

Bedirxan, Celadet Alî: *Hawar*, 1932

Çalıştiran Karabat, Ruken, Lêkolîneke Giştî Li Ser Çîrokên Kurdî (Bi Nimûneyên Weşanên Ekola Şamê), Zanîngeha Mardîn Artukluyê Teza Mastrê ya Neçapkirî, 2015

Demir, Bünyamin, *Çîrokên Kurdî Li Gor Motîf Îndeksa Stith Thompson*, Zanîngeha Mardîn Artukluyê Teza Mastrê ya Neçapkirî, 2016

Dorson, Richard M., *Folklor û Teoriyên Folklorê yê Îroyîn*, werger Necat Keskîn, Avesta, Stembol, 2017

Hikmet, Bedran, *Teoriyên Folklorê*, weş. Lîs, Diyarbakır, 2016.

Keskin, Necat, *Folklor û Edebiyata Gelêrî*, Avesta, Stembol, 2019

Propp, Vladimir: *Masalın Biçimbilimi*, wer. Mehmet Rıfat, Sema Rıfat, weş. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, çap 2., İstanbul, 2011.

Propp, Vladimir, *Folklor Teori ve Tarih*, weş. Avesta, İstanbul, 1998.

Yıldırım, Kadri; Pertev, Ramazan; Arslan, Mustafa: *Ji Destpêkê Heta Niha Folklorê Kurdî*, Weşanên Enstîtuya Zimanên Zindî ya Zanîngeha Mardîn Artukluyê, Stembol, 2013.

Yıldız, Ayhan, "Cureyê Çîrokê û Li Gor Rêbaza Vladimir Propp Analîza

Çîrokekeke/Xeberoşkeke Kurmancî", Nûbihar Akademi cild 4, sayı 11, (2019): 11-45

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/nubihar/issue/51318/570504>